

Rezumat

Teza de abilitare intitulată **“Dezvoltarea psihogeriatricii în România”** a fost elaborată în conformitate cu Ordinul Ministerului Educației și Cercetării Științifice Nr. 3121/27.01.2015 și regulamentul C.S.U.D. al Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București privind obținerea atestatului de abilitare.

Activitatea mea științifică, profesională și academică ulterioară susținerii tezei de doctorat, cu titlul *„Patomorfoza tulburărilor de integrare și adaptare în condițiile unor modificări sociale majore”* până la momentul actual, s-a desfășurat în domeniul psihiatriei clinice, ariile speciale de interes fiind psihiatria vârstnicului, tulburări neurocognitive și neuroștiințe, neuropsihologie, management sanitar și organizațional și etică medicală.

Am devenit șeful disciplinei de Psihiatrie din anul universitar 2015/2016. În cadrul acestei funcții am avut responsabilitatea de a organiza întregul program educațional pentru studenții anului VI al Facultății de Medicină Generală. În consecință, am urmărit atât calitatea cursurilor cât și o mai bună organizare a stagiului practic pentru ca studenții să dezvolte următoarele abilități (în cadrul modulelor cu predare în limba română, respectiv engleză): evaluarea persoanelor cu tulburări afective și comportamentale; identificarea tulburărilor psihice secundare unor condiții medicale generale; identificarea problemelor prioritare de sănătate mintală ale unui caz clinic; evaluarea impactului tulburării psihice asupra funcționării sociale, familiale și profesionale; evaluarea riscului de suicid, a potențialului de auto și heteroagresivitate, precum și capacitatea de a iniția și aplica strategii terapeutice.

Din 2017 am propus și am susținut, împreună cu colectivul disciplinei, un curs opțional referitor la sănătate mintală pentru studenții anului IV de studiu, cu titlul: „Patologia minții: concepte, controverse și consecințe”, care a abordat temele: concepții cu privire la natura suferinței psihice, elemente de neuroștiințe afective, cognitive și comportamentale, inteligența emoțională, empatia și calitatea relației medic-pacient, atitudini și comportamente necesare managementului profesionist al situațiilor clinice în care domină manifestările psihopatologice.

Îndrumător și evaluator al lucrărilor de licență ale studenților, membru în Comisia pentru susținerea examenului de licență în domeniile – psihiatrie adulți, psihiatria copilului și adolescentului și psihologie medicală și în ultimii 2 ani – președinte de Comisie, am îndrumat 57 de lucrări de licență, marea majoritate fiind evaluate cu nota maximă.

Am avut activitate continuă de predare pentru medicii aflați în pregătire în programul de rezidențiat în psihiatrie. Au beneficiat de aceste cursuri circa 600 de rezidenți.

Am fost coordonator al programului de formare în rezidențiat în psihiatrie pentru 67 de rezidenți (2012 – 2017), care și-au desfășurat activitatea de formare atât sub îndrumarea mea directă cât și a colegilor din celelalte secții clinice ale spitalului. Am urmărit modalitatea de desfășurare a stagiilor clinice, am organizat un program de evaluări periodice și de asemenea am avut în responsabilitate organizarea cursului pentru rezidenții în psihiatrie din toți anii de studiu.

În 2015, am propus, în cadrul strategiei de dezvoltare a disciplinei, completarea curriculei pentru rezidențiatul în psihiatrie, adaptată la exigențele UEMS. Acesta trebuie să se desfășoare pe parcursul a 5 ani (față de 4 ani până în 2016), în ultimul an fiind cuprins un nou modul, și anume stagiul și cursul de psihoterapie. Astfel, am elaborat împreună cu colectivul disciplinei de psihiatrie adulți și în colaborare cu disciplina de psihiatrie a copilului și adolescentului curricula pentru acest modul, de altfel difuzat în grupul profesional pentru analiză și apoi aprobat de Adunarea Generală a Asociației Române de Psihiatrie și Psihoterapie.

În ultimii 5 ani am coordonat stagiul de pregătire și formare în psihiatrie ca a doua specialitate – pentru 5 medici. Ei au fost de asemenea antrenați în activitate publicistică, prin redactarea de referate, review-uri, prezentări de caz articole publicate în revistele românești de specialitate, scop în care, în calitate de redactor șef am inițiat rubrici speciale în revista Psihiatru.ro.

Am încurajat formarea tinerilor rezidenți în cercetare – prin implicarea lor în studii clinice, în întocmirea de baze de date în domeniul tulburărilor neurodegenerative, în proiecte care au avut ca obiective – validări pe populația românească de scale și baterii de teste cognitive, scale pentru evaluarea durerii la persoanele cu tulburări de comunicare, scale pentru diagnosticul ADHD la adult, scale de evaluare a tulburărilor noncognitive în demențe (depresie, tulburări psihice și de comportament).

În domeniul gerontopsihiatriei, am organizat foarte multe cursuri, ca director de program educațional al Societății Române Alzheimer; în anul 2005 am coordonat Studiul de piață “Boala Alzheimer în România”, ale cărui rezultate au fost pe larg dezbătute de asociația profesională, inițiativă urmată de o amplă campanie de informare despre demențe; de asemenea în perioada 2006 – 2007, am coordonat un colectiv de tineri specialiști împreună cu care am susținut cursuri pentru medicii de familie din București, Iași, Cluj-Napoca, Constanța, Ploiești, Focșani, Bacău, Pitești, Târgu-Mureș, Oradea, Timișoara; au beneficiat de aceste cursuri peste 1500 de medici de familie.

Am susținut numeroase prelegeri în cadrul sesiunilor plenare ale diverselor manifestări științifice naționale și internaționale, organizare de seminarii și workshopuri.

Am organizat și ținut cursuri pentru medicii specialiști psihiatri, geriatri și pentru medicii de familie.

Activitatea mea profesională s-a extins către recunoașterea și prioritizarea bolii Alzheimer ca o problemă de sănătate publică în România, iar eforturile mele s-au concentrat către îmbunătățirea calității îngrijirii medicale acestui segment de populație.

Astfel împreună cu colegii mei am înființat Societatea Română Alzheimer, care a avut ca obiective principale: acordarea de asistență persoanelor vârstnice cu tulburări psihice, în special cu boala Alzheimer, precum și familiilor care le îngrijesc, acordarea de servicii medicale, psihologice și sociale adaptate nevoilor individuale ale pacienților; reprezentarea și apărarea drepturilor persoanelor în vârstă; creșterea nivelului general de informare privind problemele de demență (mass-media, pliante, cărți, prelegeri etc.); instruirea profesioniștilor prin organizarea de cursuri, seminarii, ateliere; efectuarea de studii de cercetare privind diverse aspecte ale demenței: psihiatrie epidemiologică, psihiatrie socială, neuroștiințe cognitive, eficiență terapeutică.

Astfel, în perioada 1993 – 1998 am fost coordonatorul a 3 macropiecte PHARE – LIEN cu colaborare internațională, care au constat în înființarea a 4 centre de asistență comunitară de zi pentru vârstnici, 2 centre de zi pentru pacienți suferinzi de demență din boala Alzheimer și crearea unui sistem de formare profesională continuă pentru îngrijitorii calificați în îngrijirea la domiciliu a acestei categorii de persoane.

În plus, la toate aceste servicii, s-a adăugat un amplu program educațional.

Acesta a cuprins următoarele etape:

- includerea în nomenclatorul de meserii a unei noi profesii – îngrijitor la domiciliu pentru persoane vârstnice cu tulburări psihice;
- elaborarea curriculumului și aprobarea acestuia de către Ministerul Educației Naționale și Ministerul Muncii și Protecției Sociale;
- program de curs și practică clinică (1 an), precum și pedagogică (1 an) pentru 30 de formatori în domeniu. Aceștia urmau să asigure continuitatea procesului de formare pentru practicarea acestei meserii în condițiile în care organizația noastră devenea principalul furnizor de servicii de educație în domeniu.
- program de curs și practică clinică pentru îngrijitori profesioniști (1an); acesta a fost structurat în patru module, a beneficiat de lectori remarcabili, profesioniști recunoscuți la nivel național și internațional, iar tematica a fost foarte amplă, cuprinzând noțiuni teoretice și practice despre îmbătrânirea normală și patologică, tulburările specifice vârstei înaintate, tulburările psihice, cu aprofundarea studiului demențelor. Programul a fost absolvit de 120 de îngrijitori calificați la nivel

național, cu diplome recunoscute de Ministerul Muncii.

Proiectul a mai cuprins și cursuri de durată scurtă pentru medici de familie, asistenți sociali și surori medicale.

“Centrul Memoriei – Centru pentru depistare precoce, diagnosticul și tratamentul tulburărilor cognitive”, și-a început activitatea în anul 2000, fiind primul serviciu de acest fel din țară. Centrul Memoriei s-a definit ca o interfață între sistemul clasic de asistență medicală și serviciile comunitare de îngrijire, pe lângă diagnostic el incluzând și alte programe (consilierea și instruirea familiilor, grupuri de suport.

Din punct de vedere al funcționalității și metodologiei, Centrul Memoriei se remarcă prin următoarele **trăsături originale**:

- **echipă multidisciplinară** alcătuită din psihiatri, neurolog, neuropsihologi; abordarea centrată pe persoană în cadrul echipelor multidisciplinare a permis elaborarea unui management terapeutic complex cu îndeplinirea nevoilor specifice acestei categorii de populație vulnerabile. Componenta multidisciplinară a echipei a permis elaborarea unor protocoale speciale de investigare și evaluare periodică, introducerea în clinică și validarea de noi scale și baterii de investigație neuropsihologică, ca și desfășurarea de proiecte de cercetare clinică și psihofarmacologică;
- **metodologie specifică** de evaluare clinică a pacienților cu tulburări cognitive, ceea ce a presupus elaborarea unor tipuri de documente particulare de evidență – *Fișă tip Centrul Memoriei* și stabilirea unor standarde de nivel internațional privind protocoalele de examinare medicală generală, neuropsihologică, psihiatrică, neurologică, imagistică cerebrală, documente de evidență special elaborate, bază de date computerizată;
- elaborarea **protocolului de investigare neuropsihologică**. Echipa de specialiști a realizat validarea unor instrumente unice (Scala Addenbrooke, Bateria Geriatric Mental State, Scale de Evaluare a Durerii la persoane care au demență avansată și dificultăți de comunicare, NeuroPsychiatric Inventory – varianta scurtă, Scala de Depresie în demență Cornell, Geriatric Depression Scale, alte investigații neuropsihologice adaptate);
- Centrul Memoriei a devenit un centru pentru formare și educație profesională continuă prin organizarea de cursuri, stagii clinice, programe de educație pentru studenții facultăților de medicină și psihologie, pentru medicii rezidenți în psihiatrie, neurologie, geriatrie și medicină de familie.

În anul 2000 am devenit coordonator al programului național de educație

postuniversitară în domeniul psihiatriei vârstnicului, supraspecialitate a psihiatriei. În această calitate am organizat programul de educație, începând din 2002, program care a fost absolvit până acum de 19 specialiști, dintre care 10 psihiatri și 9 geriatri, aceștia dobândind competență în psihogeriatric. Anterior acestui demers, în calitatea de reprezentant al Societății Române Alzheimer și cadru universitar de predare am făcut parte din grupuri de lucru cu omologi internaționali, având ca principal obiectiv elaborarea unei curricule europene comune; ulterior contribuția mea a costat în adaptarea curriculei la particularitățile sistemului medical românesc și obținerea aprobării Ministerului Sănătății, reușind recunoașterea specialității de psihogeriatric și implementarea acesteia în România. Centrul Memoriei a reprezentat **baza clinică** pentru efectuarea stagiului clinic pentru specialiștii ce au urmat programul de formare în supraspecializarea de psihogeriatric.

Rezultatul acestor demersuri profesionale s-a concretizat și în desfășurarea a 32 studii multicentrice internaționale randomizate, dintre care 16 în domeniul demențelor și 19 proiecte de cercetare și granturi internaționale (8) și naționale (11) dintre care le menționez pe cele mai recente, realizate în ultimii 5 ani: **ACTION COST TD 1005 “Pain Assessment in Patients with Impaired Cognition, especially Dementia”, Project nr. 910/cod SMIS 14042 „Centru de cercetare translațională în psihiatrie și neuroștiințe”, DANDEC, Danubian Network for Dementia Education and Care - European Union's Strategy for the Danube Region Framework Program, ELMI Project, Lifelong Learning Programme, Transfer of Innovation, Multilateral Projects Leonardo Da Vinci, 2014 – 2016, coordonator național. ELMI – Stimularea integrării pe piața muncii a îngrijitorilor familiari ai persoanelor vârstnice prin îmbunătățirea competențelor, **Alzheimer Cooperative Valuation in Europe – the European Joint Action on Dementia**, Public Health Programme 2008 – 2013 – European Union.**

Activitatea mea științifică și editorială a fost fundamentată pe implicarea în calitate de coordonator sau colaborator în echipe interdisciplinare de cercetare și a condus la diseminarea acestor rezultate în reviste.

Rezultatul activității mele de cercetare, centrată în mod deosebit pe psihopatologia tulburărilor neurocognitive, s-a concretizat în publicarea unui număr de 12 cărți de specialitate și 11 capitole în cărți de specialitate internaționale (5) și naționale 6, 17 articole în extenso în reviste cotate ISI Thomson Reuters în calitate de autor principal (8) și coautor (9).

Un alt domeniu de activitate a fost acela inițiere și susținere a unor evenimente științifice naționale, cu participare internațională și impact semnificativ asupra grupului profesional.

Astfel am organizat și am fost președintele celor 7 ediții ale Conferințelor Naționale Alzheimer cu participare internațională, 2011 – 2017, Organizator: Societatea Română Alzheimer. Ele se înscriu ca evenimente științifice de referință în grupul cercetătorilor și profesioniștilor din domeniul neuroștiințelor clinice; au fost acreditate de Colegiul Medicilor cu câte 24 credite EMC. Cu ocazia fiecărei ediții au fost organizate cursuri preconferință în domeniile: neuropsihologie și neuroimagistică cerebrală.

Începând din anul 2010, anual, în cursul lunii octombrie/noiembrie au fost organizate de către Asociația Română de Psihiatrie în parteneriat cu Versa Puls Media conferințe de o zi, Forum Psihiatru.ro. În calitate de Secretar general al asociației (2011-2016) și apoi de Președinte ales m-am implicat direct în organizarea tuturor celor 7 ediții ale evenimentului. Acestea au fost concepute ca un adevărat “forum de dezbatere” al psihiatrilor pe teme importante pentru profesia de psihiatru și pentru analizarea principalelor probleme cu care s-au confruntat specialiștii. Rezultatele comunicărilor științifice este transpus în forma revistei trimestriale Psihiatru.ro, al cărui redactor șef sunt din anul 2007.

Pe viitor, îmi propun continuarea activităților clinice și manageriale din cadrul secției II Clinic și a Centrului Memoriei din cadrul Spitalului Clinic de Psihiatrie “Prof. Dr. Alexandru Obregia”, cu coordonarea echipelor de lucru multidisciplinare și colaborarea interdisciplinară medicală, socială, judiciară și educațională.

În calitate de președinte al Societății Române Alzheimer am în vedere:

- continuarea demersurilor în vederea adoptării Strategiei Naționale pentru Demență, urmare și a lansării, la data 21 septembrie 2016, a petiției on line cu titlul “Apel pentru o Strategie Națională privind Demența în România” și adoptarea unui Plan de Acțiuni pentru perioada 2017 – 2020; apelul a reunit deja 2831 de semnături de susținere;
- activități de conștientizare, advocacy și lobby către societatea civilă, media, factorii decizionali în ceea ce privește nevoile persoanelor cu demență prin continuarea organizării anuale a Conferinței Naționale Alzheimer.

Din punct de vedere **didactic**, ca șef al Disciplinei de Psihiatrie îmi propun:

- creșterea și diversificarea numărului de profesioniști, atât pentru asigurarea calității actului medical și creșterea calității procesului de învățământ, cât și pentru progresarea în domeniul cercetării;
- implementarea stagiului de psihoterapie din cadrul curriculei de specialitate în psihiatrie pe baza tematicii teoretice deja elaborate prin crearea cadrului și condițiilor de supervizare, pentru anul V de rezidențiat;
- continuarea programului de educație națională în domeniul psiho-geriatriei – supraspecializare a psihiatriei;

- organizarea și susținerea de programe de formare profesională continuă adresate medicilor specialiști psihiatri, geriatri, neurologi, medicilor de familie, psihologilor, asistentelor medicale, asistenților sociali – în domeniul psihogeriatriciei, adicțiilor, prevenției suicid.

În ceea ce privește **activitatea de cercetare**, ce joacă un rol vital în înțelegerea cauzelor tulburărilor psihice, dezvoltării strategiilor de prevenție și tratament și promovarea sănătății mintale îmi propun să continui studiile internaționale de cercetare în domeniul psihogeriatriciei și tulburărilor neurodegenerative.

Unele proiecte sunt deja în desfășurare:

Studiul REDBRAIN – Transfer de cunoștințe în domeniul biologiei redox pentru dezvoltarea de instrumente moleculare avansate în boli neurodegenerative – semnătura factorului de transcripție Nrf2 pentru diagnostic și terapie. (2017 – 2019)

Scopul studiului constă în investigarea legăturii dintre caracteristicile bolii și semnătura moleculară dictată de stresul oxidativ, răspunsul antioxidant sau inflamație, în leucocitele periferice pentru pacienții cu boala Alzheimer sau tulburare cognitivă ușoară *versus* un lot martor, controlat pe vârstă, sex, nivel studii.

Printre parteneri se numără și Centrul Memoriei din cadrul Spitalului Clinic "Prof. Dr. Alexandru Obregia", București. Coordonator: Cătălina Tudose, responsabilitățile ce-mi vor reveni sunt următoarele:

- Asigurarea bunei desfășurări a studiului în conformitate cu legislația în vigoare;
- Coordonarea și supervizarea clinică a echipei de clinicieni și cercetători din echipa Centrului Memoriei, din Spitalul Clinic "Prof. Dr. Alexandru Obregia", București, ce vor avea următoarele responsabilități:
 - ✓ Selecția pacienților care respectă criteriile de includere și excludere din studiu;
 - ✓ Informarea pacienților și a familiilor lor cu privire la particularitățile studiului, modalitățile de desfășurare, importanța acestuia;
 - ✓ Obținerea ulterioară a consimțământului informat din partea persoanei suferinde și a familiei;
 - ✓ Stabilirea diagnosticului pozitiv pe baza examinării clinice complete, investigații biologice și neuroimagistice, examinare psihiatrică și neurologică, examinare neuro-psihologică precum și alte investigații necesare pentru excluderea altor cauze posibile (afecțiuni endocrine, oncologice, infecțioase);
 - ✓ Evaluarea comorbidităților admise pentru participarea la studiu, evaluarea schemei terapeutice în scopul obținerii unei stabilizări a simptomatologiei;
 - ✓ Evaluarea tratamentului medicamentos specific prescris anterior examinării pentru

tulburarea neurocognitivă deja diagnosticată sau inițierea tratamentului specific.

- ✓ Documentației medicale a cazurilor incluse în studiu.
- ✓ Realizarea bazei de date a studiului care se referă la aspectele clinice și rezultatele investigațiilor necesare diagnosticului pozitiv și diferențial.

Proiect **ERASMUS SUCCESS „Successful Caregiver Communication and Everyday Situation Support in dementia care”** - “Strategii de comunicare eficientă și sprijin în gestionarea situațiilor de zi cu zi pentru persoanele implicate în îngrijirea demenței” (2017 – 2020)

Proiectul SUCCESS va oferi o aplicație inovatoare de instruire pe dispozitivul mobil al utilizatorului pentru a sprijini îngrijitorii (formali și informal) și pentru public, pentru a interacționa în mod corespunzător și eficient cu persoanele cu demență (PCD), aplicație elaborată pe baza dovezilor și a strategiilor de intervenție pentru demență.

Obiectivele proiectului

- minimalizarea stresului îngrijitorilor prin sprijinirea acestora în trei domenii de îngrijire diferite:

- i) dezvoltarea strategiilor de interacțiune și comunicare pentru îngrijitori, pe care aceștia să le utilizeze cu PCD, în fiecare etapă a acestei boli;
- ii) definește și dezvoltă Strategii de îngrijire, care sprijină și se adresează managementul stresului îngrijitorilor
- iii) oferă sprijin în legătură cu activitățile practice și de petrecere a timpului liber și generează idei pentru a ajuta PCD să își îmbunătățească condiția.

Furnizată ca aplicație Android pentru dispozitive mobile de pe piață, cum ar fi tableta PC, smartphone și televiziune inteligentă, SUCCESS este un serviciu low-cost, disponibil pentru o gamă largă de persoane, atât în zonele urbane, cât și în zonele rurale.

Țări participante: Austria, Cipru, Romania, Canada, Norvegia.

Activități: planul de lucru SUCCESS este împărțit în șase pachete și sarcinile aferente sunt distribuite în cadrul proiectului pe parcursul a 36 de luni. Ca responsabil de proiect din partea României imi revin obiective clar precizate în cadrul fiecărui pachet de lucru, respectiv: managementul proiectului, analiza, evaluarea și proiectarea cerințelor, platforma de interacțiune și integrarea serviciilor, evaluarea impactului pe termen lung,

Pentru alte proiecte cererile de finanțare și proiectele au fost depuse, așteptându-se rezultatele evaluărilor. Astfel sunt:

- proiectul **INDEED “Innovation for Dementia in Danube Region”**

Obiectivul principal al INDEED este îmbunătățirea îngrijirii pacienților cu demență în regiunea Danubiană și să contribuie la implementarea strategiilor naționale în demență, în scopul creșterii calității vieții pacienților cu demență și a îngrijitorilor acestora.

În acest proiect colaborează 20 de parteneri din 10 țări: Austria, Germania, Cehia, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Bosnia și Herțegovina, Croația, Bulgaria și România. Acestea acoperă 82% din regiunea geografică căreia i se adresează proiectul.

Scopul este crearea unor programe de intervenție bazate pe informații și competențe pentru instituțiile implicate în îngrijirea pacienților cu demență, precum și pentru membrii și angajații acestora, inclusiv pentru serviciile de sănătate și sociale, asociațiile profesionale, autoritățile guvernamentale, administrația publică și companiile private.

România este reprezentată de Societatea Română Alzheimer (SRA), selecționată în acest proiect datorită experienței în proiecte legate de comunicare și datorită implicării active în numeroase inițiative europene și internaționale în domeniul demenței, inclusiv în campanii de creștere a conștientizării publice în ceea ce privește demența.

În cadrul proiectului, SRA va conduce pachetul 2 legat de comunicare. SRA va angaja în cadrul INDEED un manager de comunicare experimentat.

Altă direcție de cercetare va fi aceea de continuare a procesului de validare de scale clinice, și anume: validarea scalei PAIC pe populația românească, continuarea studiului ADHD la adult și validarea scalei DIVA pe populația României.

De asemenea voi desfășura și cercetări în domeniul psihiatriei generale și a sănătății mintale. Menționez cele două Programe Operaționale Capital Uman, aplicații depuse, în curs de evaluare:

“Creșterea competențelor profesionale ale personalului medical implicat în depistarea tulburărilor afective și prevenția comportamentului suicidar” și

“CRIA - Coaliția română pentru instruire în adicții”

Intenționez continuarea cercetărilor privind percepția populației asupra tulburărilor mintale și fenomenul de stigmatizare a persoanelor cu tulburări psihice.